

Kirsty Manning

*Een ketting
van jade*

De Fontein

Proloog

Shanghai, 14 oktober 1944

Het was voor het eerst dat Romy tegen Papa's nadrukkelijke verbod in ging. Ze had het gevoel dat haar keel werd dichtgesnoerd terwijl ze naar de controlepost liep en haar vluchtelingenpas uit de zak van haar jas haalde. De pas gaf haar toestemming om het getto te verlaten zodat ze colleges kon volgen aan de universiteit in de Franse Concessie, maar de dag liep al ten einde, het was ruimschoots na etenstijd. Desgevraagd zou ze zeggen dat ze naar een avondcollege over besmettelijke ziekten ging. Het bewuste studieboek woog zwaar in haar tas, waardoor de riem pijnlijk in haar schouder drukte.

Met ingehouden adem hield ze halt voor de Japanse soldaat die de post bemande. Zijn gezicht verried geen enkele emotie. Romy wilde het studieboek al tevoorschijn halen, maar de jonge soldaat knikte dat ze kon doorlopen, terwijl hij zuchtend een mug wegsloeg. Hij oogde net zo bezweet, net zo vermoeid en uitgeteerd als zij.

'Voor spertijd terug,' beet hij haar toe. 'Of anders...' Hij ging met een vinger langs zijn hals.

Romy knikte, want ze vertrouwde haar stem niet.

Zonder nog een blik achterom te durven werpen haastte ze zich in de richting van de Garden Bridge. Ze had geen geld om een van de riksja's aan te houden die tussen de trolleybussen door zigzagden. De zware tas bonkte tegen haar dij. Met de mouw van haar moeders jasje veegde ze het zweet van haar voorhoofd. Ondertussen probeerde ze krampachtig niet aan haar ouders te denken, die haar zouden hebben verboden het getto te verlaten. Het risico dat ze werd aangehouden was te groot, en na alles wat ze al hadden moeten doormaken...

Enmaal op de stalen vakwerkbrug over Soochow Creek werd ze bestormd door de geuren, afkomstig van de talloze sampans die op de

rivier dobberden. Het was een warme avond. De stank van rioolwater wedijverde met de geur van gebakken vis en de kruidige aroma's van kardemom, kaneel en steranijs. Op de kleine bootjes woonden complete gezinnen. Zelfs families. Overal klonk geroep, geschreeuw, gegiechel. Wasgoed wapperde, en van alle kanten galmde het gerinkel van lepels waarmee in woks en pannen werd geroerd.

Aan het eind van de brug stond een straatventer deeg te kneden en tot noedels te trekken. 'Kopen, juffie?' Hij schonk Romy een tandeloze grijns.

Ze schudde haar hoofd. Haar maag verkrampde. Na een kom waterige *congee* die ochtend had ze de hele dag niets meer gegeten.

Maar daar wilde ze niet aan denken, dus ze concentreerde zich op de vraag hoe ze onopvallend het deftigste hotel van Shanghai moest zien binnen te komen. Vanaf de brug was het nog tien minuten lopen, en het duurde dan ook niet lang of ze sloeg een hoek om en daar lag de Bund, een snoer van lichtjes langs de inktzwarte Whangpoo. Op het dak van de bank- en kantoorgebouwen die uitkeken over de rivier, opgetrokken in romaanse stijl of geïnspireerd op de renaissance, wapperde de vlag met de rijzende zon. Romy's bestemming was een kolos in art-decostijl, bekroond door een stralend groen oplichtende piramide: het Cathay Hotel. Voor de draaideur stond een groepje Japanse soldaten, die breed lachend sigaretten uitdeelden aan in zijde gehulde Russische hoeren met vuurrode lippen en een bijna doorschijnende huid.

Romy keek strak naar de grond, om oogcontact te vermijden. Het bruine mantelpak van haar moeder slobberde om haar heen, en daar was ze blij om. Want achter de draaideur...

Nerveus liep ze het hoog oprijzende atrium binnen, erop bedacht dat haar hakken niet op de mozaïekvloer tikten. In de foyer liep het wit geüniformeerde personeel af en aan met magnums champagne en zilveren bladen met glazen whisky. Japanse soldaten in uniform onderhielden zich met Duitsers, Fransen en Chinezen, van wie de heren in witte smoking waren, de dames in avondkleding met diamanten en veren boa's. Buitenlanders converseerden beschaafd met Chinese vrou-

wen in geborduurde *cheongsams* en avondtoiletten van goud- en zilverlamé met een laag uitgesneden rug. Terwijl de dames koket hun japon gladstreken, richtte een van de obers zich hoffelijk in het Engels tot de gasten. ‘Dames en heren, de voorstelling kan elk moment beginnen. Als u zo goed wilt zijn me te volgen, zal ik u uw tafel wijzen.’

Romy’s ogen begonnen te tranen door de rook en de zware parfumwalm, terwijl ze haar blik over het bijna obscene vertoon van luxe en rijkdom liet gaan. Het duizelde haar, angst snoerde haar keel dicht, maar omkeren was geen optie. Ze had haar doel bijna bereikt: het weerzien waarnaar ze zo vurig had verlangd. Al sinds ze haar leven had gewaagd voor een ander. En die ander was hier, in de jazzbar van het hotel.

De foyer lag voor haar. De band begon te spelen. Romy herkende de eerste akkoorden van ‘Summertime’, van George Gershwin. Haar hart ging wild tekeer. Ze haalde diep adem, toen volgde ze de geur van rook en whisky, naar de houten deur die toegang gaf tot de bar.

Niemand mocht weten dat ze hier was. Als ze werd betrapt, zou ze dat met de dood moeten bekopen. En niet alleen zij. Ook die ander.

1

Wenen, 10 november 1938

Papa had haar op het hart gedrukt naar de grond te kijken wanneer ze over straat gingen, maar vandaag móést Romy zijn waarschuwing wel in de wind slaan, of ze wilde of niet. De Wipplingerstrasse bood een schokkende aanblik. Glasscherven staken als afgebroken tanden uit de houten raamkozijnen, de fraaie etalages waren geplunderd en leken ten prooi te zijn gevallen aan *Tatzelwürmer*, de angstaanjagende monsters uit de volksverhalen. De brede, deftige straat oogde als een kolkende zee van donkere jassen – zwart, bruin, grijs, marineblauw.

De mensen waren stuurloos, wanhopig.

Een enkeling probeerde het glas op te vegen, maar de meesten zochten huilend, schreeuwend steun bij elkaar. Zwarte auto's reden toeterend de drukke straat door en ploegden genadeloos, zonder gas terug te nemen, door de mensenmassa's. Voetgangers zochten haastig een goed heenkomen op de stoep. Romy liep tussen haar ouders in en werd als een klein kind door de chaos meegesleurd. Terwijl ze toch al twaalf was. Maar ze protesteerde niet; het enige geluid dat ze maakte was het geknars van scherven onder haar laarzen. Ze probeerde te doen wat Papa had gezegd en oogcontact met de mensen om zich heen te vermijden door strak naar de voeten van Benjamin en Daniel te kijken, haar oudere broers, die voor hen liepen.

Ondertussen wierp ze van onder haar marineblauwe baret af en toe vluchtig een blik opzij. Op de versplinterde, ingeslagen deuren waren stukken papier gespijkerd. Ze wapperden in de wind.

Wehrt euch! Kauft nicht bei Juden!

Juden sind hier unerwünscht!

Het waren er twee keer zo veel als de dag ervoor. ‘Waarom spijkeren ze al die briefjes op de deuren?’

Papa schudde zijn hoofd. Romy zag dat hij tranen in zijn ogen had. ‘Herr Hitler haat de Joden. Ik ben bang dat alles gaat veranderen nu de nazi’s het in Oostenrijk voor het zeggen hebben.’

‘Maar waarom haat hij ons? De Führer? Waarom –’

‘Niet nu,’ kapte Papa haar af. ‘We moeten hier weg. Vooruit, doorlopen. En denk erom, Romy. Niet opkijken.’ Papa wist bijna altijd overal antwoord op, maar nu leek hij net zo verloren als Romy zich voelde.

Ze struikelde over een omgegooide stoel, maar Mutti wist te voorkomen dat ze viel. Ze moesten zien dat ze thuiskwamen. En wel zo snel mogelijk!

Drie straten achter hen restten van hun synagoge nog slechts zwartgeblakerde muren en grijze tegels, terwijl onder het puin houten planken nog altijd brandden. De bibliotheek, rijk aan zeldzame boeken en manuscripten, was veranderd in een berg smeulende sintels.

Het gezin Bernfeld baande zich een weg door een spoor van vernielingen. Romy hoestte, haar ogen prikten, haar keel brandde door de rook en de benzinewalm. Ademhalen deed pijn. Romy zou willen dat haar ouders wat langzamer liepen. Doordat haar lakleren laarzen nog nieuw waren had ze een akelige blaar op haar hiel, en de warme drie-kwartjas – marineblauw met een dubbele rij gouden knopen – waar ze een week eerder nog dolblij mee was geweest schuurde onaangenaam in haar nek en over haar armen.

Uit haar ooghoeken zag ze dat Papa op zijn jas klopte, op de plek van zijn binnenzak, waarin hun paspoorten zaten. Ze hadden kilometers gelopen naar het Britse consulaat, waar ze een dringend verzoek om een visum hadden ingediend.

‘Ik ben in Oxford gepromoveerd, en daarna heb ik er nog een jaar chirurgie gedoceerd in het ziekenhuis. Mijn hele gezin spreekt Engels. Dat moet toch in ons voordeel zijn?’ had Papa gezegd.

‘Het spijt me, dokter Bernfeld,’ had de ambtenaar met het muizige haar en het gouden zakhorloge zich verontschuldigd. ‘Engeland heeft een buitengewoon streng immigratiebeleid. Er is een wachtlijst voor het

verkrijgen van een visum. De regels zijn uiterst strikt, er is geen ruimte voor het maken van uitzonderingen. Zelfs niet voor specialistisch geschoolden.' Hij sloeg zijn ogen neer. De schelp van zijn oren werd roze. 'Amerika hanteert dezelfde regels. Zelfs Palestina neemt geen vluchtelingen meer op, schijnt het. Ik vind het echt buitengewoon spijtig...' Hij hief hulpeloos zijn handen.

Papa knikte, stopte de paspoorten weer in zijn zak en pakte zijn bruine vilthoed van de balie.

De ambtenaar kuchte en boog zich naar voren. 'Er is één bestemming waarvoor u geen visum nodig hebt,' zei hij toen zacht. 'En dat is Shanghai. U...' Hij aarzelde.

Mutti werd bleek en schudde haar hoofd.

'Het zou het proberen waard kunnen zijn...'

Ook Papa schudde zijn hoofd. 'Danke.'

Op weg naar de deur dacht Romy dat Mutti haar hand zou fijnknijpen.

Eenmaal op straat vertraagde haar moeder geen moment, maar toen ze bijna bij hun favoriete café waren hoopte Romy vurig dat ze naar binnen zouden gaan, voor een kop thee met wat lekkers erbij. Ze wilde het al vragen, maar toen bedacht ze wat Papa haar op het hart had gedrukt: niet opkijken en met niemand praten.

Terwijl ze gehaast langs het café liepen keek Romy naar binnen; naar de donkere houten bar, naar de mannen in donker pak die koffiedronken en de krant lazten, zonder acht te slaan op de chaos en de vernielingen buiten. Ze stelde zich Mutti en zichzelf voor aan een van de marmere tafeltjes, met voor Mutti een kopje koffie en voor haar een beker diepbruine chocolademelk met een dikke dot slagroom. Het was hun vaste zaterdagmiddaguitje, na haar pianoles. Romy vermoedde dat Herr Bloch dat halve uurtje per week op de koop toe nam, uit loyaliteit jegens haar broers. Daniel speelde in een jazzband op de universiteit, en Benjamin had zich aangemeld voor een studieplek bij de prestigieuze Wiener Staatsoper, maar dat was voordat de nieuwe regering Joden van die mogelijkheid had uitgesloten. Tijdens de vorige les was Romy erin geslaagd haar korte vingers te spreiden tot een vloeiend arpeggio

in D-groot. En ze had ook nog een stukje Mahler gespeeld dat er redelijk mee door had gekund. Herr Bloch had geapplaudisseerd en ‘Bravo!’ geroepen.

Inmiddels waren ze bijna bij de pianozaak. Romy tuurde door het waas van bijtende rook of ze de glimmend zwarte vleugel in de etalage kon zien staan. In plaats daarvan stak het verwrongen ebbenhouten onderstel door de scherven van de grote ruit.

‘Kijk!’ riep ze geschokt. Net op dat moment werd Herr Bloch aan zijn haren de straat op gesleurd, waar een groepje al wat oudere mannen geknield lag om scherven te rapen. Herr Bloch werd door twee blonde soldaten tegen de grond gesmeten. Toen hij zich oprichtte, schopte de kleinste van de twee hem met zijn laars in de buik, waardoor de pianoleraar languit op zijn rug terechtkwam.

‘Halt! Bitte, hören Sie auf!’

Romy keek opzij en zag dat Benjamin met uitgestoken hand naar Herr Bloch toe liep om hem overeind te helpen. Papa slaakte een verwensing toen Daniel het voorbeeld van zijn oudere broer volgde. Romy hield haar adem in, terwijl Mutti’s vingers zich krampachtig om haar hand sloten. Zodra ze thuis waren, zou Papa de jongens flink de oren wassen!

Een van de soldaten kwam op Benjamin af. Romy verstijfde, toen herkende ze hem. Het was Franz, een bariton uit Benjamins koor. De behandeling van de pianoleraar moest op een misverstand berusten. Benjamin zou zijn vriend duidelijk maken dat Herr Bloch niets had misdaan. Maar ook al glimlachte Franz, de blik in zijn ogen was hard en kil. En in plaats van Benjamin de hand te schudden, sloeg hij hem met de kolf van zijn geweer tegen het hoofd.

Nog jaren later, toen ze allang een oude vrouw was, stonden de beelden van wat er toen gebeurde in Romy’s geheugen gegrift.

Benjamin en Herr Bloch werden tegen de keien geslagen. Bloed droop uit hun oren, over hun kin. Mutti gilde, een doodse stilte daalde neer over de omstanders. Romy’s ademhaling ging gejaagd, ze rook de geur van zweet, rook, urine. De geur van angst! Toen hief de soldaat zijn geweer en legde aan.

Een schot.

‘Benjamin!’ Het klamme zweet sloeg Romy uit toen zijn oor en een deel van zijn voorhoofd werden weggeslagen; toen ze zijn warme bloed op haar huid voelde spetteren. Ze kreunde.

Nog een schot.

Het lichaam van Herr Bloch verslapte.

Mutti zakte in elkaar. Daniel schoot naar voren om zich over zijn broer te ontfermen, maar Franz greep hem in de nek.

Romy stond als verlamd. Benjamin... was hij...

Benjamin was dood.

Met een gehuil als van een wolf probeerde Papa zijn zoons te bereiden, maar hij werd tegengehouden door een muur van lichamen. Opnieuw een schot, en nog een. Om Romy heen liet iedereen zich op de grond vallen. Glas sneed in haar knieën. Ze gilte het uit.

Er viel iemand over haar heen, maar een hand pakte de hare en trok haar uit de kluwen van lijven en ledematen. Ze kroop over de keien naar de muur tussen twee winkelpuien. Daar werkte ze zich overeind en zocht steun tegen de ijzige stenen.

Papa zat op zijn hurken, met zijn hoofd in zijn handen. Mutti probeerde zich op te richten, maar kreeg geen lucht. Romy stond roerloos; als verdoofd en in shock.

Met ingehouden adem keek ze toe terwijl de soldaten alle jongemannen in een rij opstelden.

Toen week de verdoving, en ze begon te huilen. Ze zouden Daniel toch niet ook neerschieten?

De aanvoerder van de soldaten hief zijn arm, en er kwamen drie gesloten vrachtwagens aanrijden. Alle jongemannen, onder wie Daniel, werden gecommandeerd erin te klimmen. Terwijl hij gehoorzaamde, wierp Daniel een blik over zijn schouder, naar Mutti en Papa. In zijn ogen stond angst te lezen.

‘Daniel!’ schreeuwde Mutti.

Papa wilde hem te hulp schieten, maar op dat moment maakte Herr Gruber, hun buurman, zich los uit de menigte. Lijkbleek, diep geschokt legde hij zijn handen op Papa’s schouders.

‘Jullie moeten hier weg, Oskar. Anders vermoorden ze jullie ook. Doe het voor Romy en Martha. Oostenrijk is krankzinnig geworden! Jullie moeten het land uit.’

Papa schudde zijn hoofd. ‘Ik... Benjamin... Daniel. Mijn jongens...’ Zijn stem brak. ‘Ik laat ze niet in de steek,’ stamelde hij gesmoord. ‘Dat... dat kan ik niet.’ Hij boog zijn hoofd en begon te snikken, terwijl om hem heen mensen elkaar overeind hielpen. Sommigen vermeden het om naar Papa te kijken, alsof het ongeluk dat hem had getroffen besmettelijk was. Anderen schonken hem een blik vol medelijden en hadden tranen in hun ogen.

Mutti kroop naar Papa. Ze vielen elkaar om de hals en wiegden snikkend heen en weer.

Herr Gruber bukte zich. ‘Laat mij jullie helpen,’ fluisterde hij. ‘Jullie moeten hier weg. Het land uit.’

Romy’s hart ging als een razende tekeer, ze zweette van angst, haar knieën bonsden pijnlijk door de glasscherven die in de huid waren gedrongen. Het duizelde haar en alles werd zwart voor haar ogen...

Toen ze weer bijkwam lag haar hoofd in Papa’s hals. Hij droeg haar. Ze liepen door de Wipplingerstrasse. Haar moeder liep dicht achter hen, ze zag asgrauw en had beschermend een hand op Romy’s schouder gelegd. Elke stap dreunde door in Romy’s hoofd. Glasscherven knarsten onder Papa’s schoenen. Waar gingen ze naartoe? Naar huis? Of waren ze op de vlucht?

Ze tuurde over Papa’s schouder. Het was inmiddels donker geworden, in het licht van een van de weinige straatlantaarns die nog brandden knipperde een geel hoefijzer. Boven de luifel hing een verbleekte afbeelding van een schoorsteenveger. *Geh nicht am Glück vorbei*, stond eronder in vrolijke groene en rode letters.

Grijp het geluk! Zorg dat het niet aan je voorbijgaat.

2

Melbourne, 9 april 2016

Alexandra liep op haar tenen de kamer binnen en knikte glimlachend naar Sally, de palliatief verpleegkundige, die het dossier van haar patiënt zat bij te werken. De vluchtige houtachtige geur kwam haar vaag bekend voor.

Opa zat rechtop in het ziekenhuisbed, in een hoek van de deftige zitkamer. Bij haar thuiskomst, de vorige avond, had Alexandra hem nauwelijks herkend; hij leek gekrompen, zijn gezicht zag grauw. Het gelijkmatige fluiten van het zuurstofapparaat en het zachte piepen van de hartmonitor waren in de hele kamer te horen; het scheelde niet veel of ze overstemden het tikken van de mahoniehouten staande klok.

Op haar werk zat Alexandra de hele dag achter een reeks computerschermen, alert op zelfs de geringste uitschieter in de grafieken, waardoor ze wist dat ze bij het ontbijt goud moest kopen in Shanghai, om het tegen lunchtijd in Londen door te verkopen. Achttien uur per etmaal was ze, in het kunstmatige licht van tl-buizen, gefocust op fluctuaties. Op cijfers, prijzen, aantallen. Maar ze hoefde niet naar het scherm van de hartmonitor te kijken om te weten dat het einde van haar dierbare Opa niet lang meer op zich zou laten wachten. In de twaalf uur sinds haar thuiskomst was hij nog niet bij kennis geweest.

Ze huiverde. Was het al te laat? Had ze eerder moeten komen?

Ze nestelde zich in de kussens van de oude pauwblauwe stoel bij de haard, volgde met haar vingers de ronding van de leuning, streelde de kale slijtplekken. Hier en daar stak de vulling uit het fluweel, en de vering was ook niet best meer. Weer huiverde ze, en ze niesde – echt iets voor haar om een vliegtuigbacterie op te lopen. Ze wreef met haar wang langs een kussen. Uren had ze in deze stoel doorgebracht. Bij Opa of Oma op schoot, wanneer ze haar de fabels van Aesopus en de

sprookjes van Grimm voorlazen. En later, als tiener, met een leerboek, of met potlood en papier om algebrasommen te maken en te oefenen met algoritmes.

Puyuan, zoals het huis van Opa en Oma heette, was een edwardiaanse villa, opgetrokken uit rode baksteen, verscholen achter een omheining van houten palen, overwoekerd door bleekroze klimrozen. Blauweregen slingerde zich om de zuilen en het ijzeren smeedwerk van de veranda. De bloemtrossen waren uitgebloeid. De zitkamer, waarvan het erkerraam uitkeek op de tuin, had met het verstrijken van de jaren niets van zijn grandeur verloren, ook al bladderde de verf van de grijsblauwe muren en de brede plinten, en ook al kon de roomwit gepleisterde rozet aan het plafond wel wat onderhoud gebruiken. De boekenplanken die bijna een hele muur bedekten bogen door onder het gewicht van de omvangrijke huisbibliotheek met behalve onderwerpen als geschiedenis, fotografie, kruiden en traditionele Chinese geneeskunde, ook memoires van politici, Britse thrillers – van Le Carré tot Forsyth – en vijftig jaargangen van de Franse *Vogue*.

Alexandra slikte haar tranen weg, denkend aan haar overhaaste vertrek uit Londen. Amper enkele uren na Oma's telefoontje dat de kanker terug was, dat er uitzaaiingen waren geconstateerd en dat ook de botten en het bloed waren aangetast, had ze de deur van het appartement aan Sloane Street achter zich dichtgetrokken en was ze in het vliegtuig naar Melbourne gestapt. Oma was altijd zo kalm, maar nu had haar stem verraden hoe intens verdrietig ze was. Tegelijkertijd had er ook een zekere berusting in doorgeklonken.

Toen Alexandra vierentwintig uur later in Melbourne door de douane kwam werd ze opgewacht door Oma en haar vriendin Nina, de een donker en pezig, de ander mollig en zacht. Alexandra liet zich maar al te graag door de twee vrouwen knuffelen, sloot haar ogen en ademde de geur in van gardenia – Oma – en van gebakken knoflook en gerookte paprika – Nina.

'Danke dat je zo snel gekomen bent. Ik begrijp dat het vanwege je overplaatsing...' Oma's stem beefde, iets wat Alexandra nog nooit had gehoord.

‘Ach, Oma!’ Ze drukte haar wang tegen die van haar grootmoeder en struikelde bijna over haar koffer. ‘Is Opa nog...’

Oma knikte, met een zakdoek tegen haar ogen gedrukt. ‘Hij wacht op jou.’

Nina legde liefkozend een hand op Alexandra’s schouder. ‘Opa is nog bij kennis. Hij vraagt voortdurend naar je. Kom maar gauw. Ik zorg voor je bagage.’ Verrassend krachtig en kordaat voor iemand van negentig nam Nina het karretje met de koffers van Alexandra over.

‘En hoe gaat het met u?’ Alexandra schoof haar arm door die van haar Oma. ‘Wat zult u het zwaar hebben.’

‘Met mij gaat alles prima, Liebling. Zeker nu jij er bent.’

Alexandra ging verzitten toen haar Samsung in haar achterzak begon te trillen. Weer een sms’je van Hugo.

Bel me terug, A. Het spijt me.

Ze wiste de boodschap, maar weerstond de verleiding haar ex te blokkeren. Ook al was ze nog niet bereid hem te vergeven, ze kon zich er niet toe zetten definitief afscheid van hem te nemen. Ze mocht dan een expert zijn in risicoanalyse en het maken van prognoses, ze had geen oog gehad voor haar eigen kwetsbaarheid.

Dat zou haar geen tweede keer overkomen.

Ze stopte de telefoon weer weg, zonder zelfs maar een blik te werpen op Bloomberg. De markt, de prijsschommelingen, daar had ze nu geen tijd voor.

Ze kwam overeind, vlocht haar vingers door die van Opa en drukte zachtjes, als om haar energie op hem over te dragen. Opa zou zeggen dat ze haar *qi* aan hem doorgaf. Alexandra grijsde. Misschien was de appel toch niet zo ver van de boom gevallen als ze weleens had gedacht.

‘Li... Sophia?’ bracht Opa moeizaam uit toen Alexandra zich over hem heen boog. Hij hief zijn hand en reikte naar de lelie van jade om haar hals. Ze huiverde, schraapte haar keel.

Haar blik ging naar de marmeren schoorsteenmantel, naar de foto van haar en haar ouders. Ooit was ze een stralende peuter geweest in een knalrode overall en een gestreepte coltrui; een klein meisje met

glanzend haar dat op de schoot van haar moeder zat en in haar handjes klapte. Joseph, haar rijzige, blonde vader, stond naast hen, met een hand op Sophia's schouder. Haar moeder droeg een blauwe denim zonnejurk; een van de bandjes was van haar gebruikte schouder gegleden, de liele van jade rustte op de aanzet van haar borsten. Ze keek haar man lachend in zijn blauwe ogen. Alexandra voelde een steek van pijn bij de gedachte aan de vurige liefde tussen haar ouders. Het was het enige wat ze zich van hen herinnerde.

In gesprekken met Alexandra noemde Opa zelden de naam van zijn dochter. En Oma sprak weemoedig glimlachend over 'hun kostbare geschenk'. Het intelligente weesje dat ze uit China hadden geadopteerd. En dat omringd door liefde was opgegroeid. Net als Alexandra.

Opa probeerde zich op te richten en tuurde ingespannen naar haar gezicht.

'Li?'

'Ik ben het, Opa. Alexandra.' Met haar duim streelde ze zijn koele hand. Wat was die hand mager geworden. Met zijn spieren kwijnden ook zijn krachten en zijn geheugen weg. Alexandra had haar Oma noch haar Opa ooit over een Li horen praten.

'O.' Met een vluchtige glimlach liet hij zijn hoofd weer op het kussen zakken. Toen kwam er een blik van verwarring in zijn ogen. 'Je nieuwe baan? In Shanghai?' vroeg hij met zwakke stem.

Ze aarzelde. Had hij een helder moment? 'O, Shanghai moet maar even wachten,' zei ze ten slotte. Ze duwde het slangetje van het infuus opzij en ging op de rand van het bed zitten. Wat ze hem niet vertelde was dat ze haar overplaatsing had uitgesteld om bij hem te kunnen zijn totdat...

Ze knipperde haar tranen weg.

'Shanghai wacht op niemand, kindje.' Hij klopte haar grinnikend op de hand, maar dat moest hij bekopen met een hoestaanval. 'Je zou...' Opnieuw moest hij hoesten. 'Li... Het heeft geen zin om naar haar op zoek te gaan... Maar je lijkt zo op haar.'

Op wie? Had hij het over haar moeder? Moedeloosheid overviel haar. Oma had haar gewaarschuwd dat Opa soms in de war was. Blijk-

baar wist hij niet meer dat haar ouders er allang niet meer waren. Dat ze bij een auto-ongeluk om het leven waren gekomen, een paar weken nadat de foto op de schoorsteenmantel was genomen. Alexandra was door een ambulancebroeder uit het wrak gehaald, met een enorme snee in haar achterhoofd. Ze streek over het gladde litteken onder haar lange haar. Soms brandde en rimpelde het, maar meestal was ze zich er niet eens van bewust. Van de leegte onder de zorgvuldig gesloten huid.

Door een waas van tranen keek ze naar de lichter aan het plafond, naar de vage kristallen druppels, de regenboog van licht die over het plafond en de muren danste. Dit was haar thuis, deze grijsblauwe kamers. Opa en Oma waren haar anker. Maar het zou niet lang meer duren of ze zou afscheid moeten nemen van haar Opa. Ze drukte opnieuw zijn hand en wreef over zijn arm, in een poging zijn pijn te verzachten en hem te laten delen in haar warmte.

‘Sprekend,’ reutelde Opa hijgend. ‘Je grootmoeder...’

‘Sst.’ Alexandra keek hulpeloos naar Sally, de verpleegkundige.

‘Je grootmoeder... Romy...’ Weer een hoestaanval. ‘Van ons drieën was zij de sterkste...’

Hij begon opnieuw te hoesten. Zijn schouders schokten, en Alexandra was bang dat zijn longen het zouden begeven. De verpleegkundige haastte zich naar het bed en begon hem over zijn rug te wrijven.

Alexandra deed een stap naar achteren om haar de ruimte te geven. ‘Kunnen we hem iets geven? Een slokje water? Medicijnen?’

De verpleegkundige ging er niet op in, maar concentreerde zich op de patiënt. ‘Rustig maar, meneer Cohen... Rustig blijven, Wilhelm... Diep ademhalen...’

‘Ik ga Oma halen.’ Alexandra keek naar buiten, waar Oma in de tuin aan het werk was.

‘Dat hoeft niet, kindje. Het is zo weer voorbij. Bovendien komt je Oma dan met haar naalden, om in zijn enkels te steken. Of ze brandt een moxastokje. En in dit stadium helpt dat nauwelijks meer.’

Alexandra’s hoofd bonsde. Moxa! Ineens herkende ze de geur die in de kamer hing. Ze stelde zich haar Oma voor, terwijl ze de staafjes gedroogde bijvoet boven Opa’s hoofd en onder zijn neus hield. Dan stak

ze de uiteinden aan, zodat ze gingen gloeien, blies de rook zachtjes naar de patiënt en hield de staaftjes boven de drukpunten in Opa's enkels, polsen en hals. Ze giechelde, bij de gedachte aan Sally's verbijsterde gezicht.

De verpleegkundige trok haar wenkbrauwen op, toen haastte ze zich naar de andere kant van het bed om het infuus te controleren. 'Hydratie en morfine. Je grootvader krijgt alles wat hij op dit moment nodig heeft. Waar of niet, Wilhelm?' Ze sprak langzaam en duidelijk, alsof ze het tegen een kleuter had.

'Krijgt Opa...?' Alexandra aarzelde. 'Dat hoesten... Helpt de morfine tegen de pijn?'

'Absoluut. We doen er alles aan om te zorgen dat hij geen pijn heeft.'

'Is er nog een kans... De kanker... Is er nog een kans...?' Ze keek naar Opa, maar die was weer weggezakt.

Sally schudde haar hoofd. 'Het spijt me, lieverd. Maar hij weet dat je er bent. Je bent zijn oogappel. Hij heeft het voortdurend over je.'

Zonder hem wakker te maken rolde ze Opa voorzichtig op zijn zij. 'Dus je komt uit Londen?' vroeg ze over haar schouder. 'Dan zal je wel een jetlag hebben. Deze kant uit schijnt het ergst te zijn. Van west naar oost.' Ze was vriendelijk, maar nuchter. Terwijl ze met Alexandra praatte bleef ze Opa over zijn rug wrijven.

Alexandra knikte. Alles deed haar zeer. Ze had een gevoel alsof er een tientonner over haar heen was gereden. Na de lange vlucht was ze zweterig en met een droge hoest van boord gestapt, ondanks de neus-spray met eucalyptus en een zoutoplossing die ze vóór vertrek op het vliegveld had gekocht. In Engeland bezorgde de geur van eucalyptus haar altijd een gevoel van heimwee. Maar ook al had ze de spray en de zoutoplossing helemaal opgebruikt, het had niet mogen baten. Bij thuiskomst had Oma kaneel in het bad gesprenkeld en Alexandra op het hart gedrukt zich goed onder te dompelen in het hete water. De hele badkamer stond vol stoom, en het rook er naar Kerstmis. Alexandra streek glimlachend over de lelie van jade. Zelfs nu Opa stervende was, kon Oma het niet laten haar kleindochter met zorg te omringen. Sommige dingen veranderden nooit.

‘Ik hoor van je grootmoeder dat je een hoge functie hebt in de financiële wereld.’ Sally liet haar blik over Alexandra’s hoodie met goudkleurige opdruk gaan, over haar marineblauwe yogabroek van Stella McCartney. ‘Dat klinkt dynamisch.’ Ze grijnsde.

Alexandra haalde haar schouders op. ‘Ach, dat valt wel mee. Ik handel in grondstoffen. Kostbare metalen. Koper, goud, zink, nikkel, aluminium... Eigenlijk ben ik een soort doorgeefluik. Meer niet.’

‘O.’ Sally keek een beetje teleurgesteld, toen glimlachte ze verlegen. ‘Maar je hoeft je vast en zeker nooit zorgen te maken over je pensioen.’

Alexandra voelde zich in verlegenheid gebracht. Haar werk leek ineens zo zinloos, vergeleken met wat Sally deed. Ze keek toe terwijl de verpleegkundige Opa’s lakens glad trok onder zijn armen en benen, zodat hij geen last had van de dikke boorden.

‘Zo, Wilhelm. Probeer even uit te rusten, dan kan je straks bijpraten met je kleindochter. Het is een schoonheid! Daar mag je best trots op zijn.’ Na een knipoog voor Alexandra trok de verpleegkundige zich met een thriller terug in een hoek van de kamer.

Alexandra liet zich weer in de gemakkelijke stoel zakken, trok een wollen spreid over haar benen en wenste dat ze de klok kon terugdraaien. Ze wilde geen afscheid nemen van Opa. Nog lang niet. Eigenlijk nooit. Maar ze vond het ook afschuwelijk hem zo hulpbehoevend te zien.

Ze pakte de kop soep die Oma haar had gebracht voordat ze naar buiten ging, de tuin in. De soep was nog warm. Ze legde haar handen om de mok en nam een slok, genietend van de vertrouwde warmte die zich door haar hele lichaam verspreidde. De smaak was verbonden met haar jeugd, met haar verkoudheden als kind: zwartebonenpasta, knoflook, gember en bieslook.

Haar blik gleed naar het raam, naar Oma die kauwend op een sperzieboon door haar moestuin slenterde. Voor de zwarte omheining stond een dikke laurierhaag. Aan de voet van een rij bomen groeide tijm. Onder een knoestige citroenboom, een stel linden en een kleine ginkgo wuifden lelies, uitbottende pioenrozen en wolken paars bloeiende knoflook en bieslook, met daartussen blauwe monnikskap.

Alexandra had het gemist: de tuin van Puyuan, met zijn grillige plan-

tencombinaties, zijn explosie van kleuren. Wanneer had ze voor het laatst met haar handen in de aarde gewroet? Ze keek naar haar verzorgde nagels. Ineens leken haar handen haar vreemd. Alsof ze van iemand anders waren. Als kind had ze het heerlijk gevonden om met Opa en Oma in de tuin te werken en in de keuken bezig te zijn, om in de oude eik te klimmen, om erwten te doppen, om tomaten op te binden en de allerkleinste in haar mond te stoppen, waar ze op haar tong uiteenspatten, zodat haar T-shirt onder het sap kwam te zitten.

Ze nam nog een slok soep, de gember verwarmde haar keel.

Buiten deinde Oma's zilvergrijze hoofd tussen de rijen opgebonden tomaten. De planten waren bijna net zo hoog als zij. Ze plukte rode en groene tiggertomaten tot ze haar mand vol had. Toen bukte ze zich voor een handje paarse en diepgroene basilicum. Alexandra's maag begon te knorren door het besef dat Oma ingrediënten verzamelde voor de lunch.

Met haar ogen dicht luisterde ze naar het zachte fluiten van het zuurstofapparaat, naar het piepen van de hartmonitor en het tikken van de klok. Toen begon ze te bidden.